

ТАДБИРКОРЛИК СОҲАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКДАГИ ЯНГИЛИКЛАРДАН ХАБАРИНГИЗ БОРМИ?

Президентимиз Олий Мажлисга Мурожаатномасида солиқ тизимида ҳам улкан ислоҳотларни амалга оширишда зиммамизга бир қатор аниқ топшириқ ва вазифаларни қўйдиларки, бу борада янгидан қабул қилинган Солиқ кодекси ҳар биримизнинг меҳнат фаолиятимизда дастуруламал бўлиб хизмат қилиши шубҳасиз.

2019 йил 30 декабрда Ўзбекистон Республикасининг “Солиқ кодексига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги қонуни қабул қилинди, унда қандай ўзгаришлар бўлди. Бундан сиз қанчалик хабардорсиз? Қуйидаги мулоҳазаларимиз ана шулар хусусида боради.

Янги Солиқ кодексига кўра ягона ижтимоий тўлов ўрнига – **ижтимоий солиқ**, ягона солиқ тўлови ўрнига – **айланмадан солиқ**, қатъий белгиланган солиқ ўрнига – жисмоний шахсларнинг даромадларига, уларга қонун ҳужжатларида белгиланган тартибида илгари берилган имтиёз ва солиқни ҳисоблаш хусусиятларини сақлаб қолган ҳолда, **қатъий белгиланган миқдорда солиқ** жорий этилади.

Солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар бўйича имтиёзлар, шунингдек солиқлар бўйича пасайтирилган ставкалар қуйидаги муддатларда: 2007 йил 25 декабрдаги қонун билан тасдиқланган Солиқ кодекси билан тақдим этилган ва белгиланган имтиёзлар ва ставкалар 2020 йил 1 апрелгача, Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари билан тақдим этилган имтиёзлар ва ставкалар, уларнинг амал қилиш муддати тугагунга қадар амал қиласди.

Солиқ кодекси таркибидан давлат божи, товарларнинг айрим турларини (алкоголли ичимликлар) сотиш ҳуқуқи учун йиғимлар бўлимлари чиқарилди, улар “Давлат божи тўғрисида”ги алоҳида қонунда назарда тутилади.

Бир марталик хусусиятдаги маҳсус тўловлар бўлган ер қаъридан фойдаланувчилар учун бонуслар (имзоли бонус ва тижоратбоп бонус) Солиқ кодексидан “Ер қаъри тўғрисида”ги қонунга ўтказилади.

Солиқ тўловчилар 2020 йил 1 апрелгача 2020 йил учун солиқ солиш мақсадлари учун ҳисоб сиёсатини ишлаб чиқишилари шарт. Солиқ мақсадлари учун ҳисоб-китоб сиёсати солиқ тўловчи томонидан мустақил равишда ихтиёрий шаклда белгиланади ва раҳбарнинг буйруғи билан тасдиқланади.

Бозорлар умумбелгиланган солиқларни тўлашга ўтказган ҳолда, 2020 йилнинг бошидан бошлаб бозорлар аввалги солиқ тўлаш тартиби (даромаднинг 50 фоизи) ўрнига қуйидагиларни тўлайди:

- умумдавлат солиқларини (агар реализация ҳажми 2019 йилда 1 миллиард сўмдан ошган бўлса) — юридик шахслардан олинадиган ер солиғи, юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ, сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ, қўшилган қиймат солиғи ва 20 фоизли оширилган ставкада фойда солиғини;
- айланмадан солиқни (реализация ҳажми 2019 йилда 1 миллард сўмдан кам бўлганда), шунингдек юридик шахслардан олинадиган ер солиғи, юридик шахсларнинг мол-мулк солиғи ва сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқни;
- концерт-томуша фаолияти билан шуғулланувчи жисмоний шахслар учун, уларга жисмоний шахслардан даромад солиғини тўлашни киритган ҳолда, концерт-томуша фаолияти билан шуғулланувчи юридик шахслар учун айланмадан солиқ (реализация ҳажми 2019 йилда 1 миллиард сўмдан кам бўлганда) ёки умумбелгиланган тартибида тўланадиган солиқлар (реализация ҳажми 2019 йилда 1 миллиард сўмдан ошганда) киритилади. Шу билан бирга, ушбу фаолиятни амалга ошириш ҳуқуқи учун олинадиган давлат божининг миқдори деярли 4 баравар камайтирилди;

~~— қишлоқ ҳўжалиги ишлаб чиқарувчилари учун уларни умумбелгиланган солиқ тўлашга ёки айланмадан солиқ тўлашга ўтказиш билан, ушбу тоифадаги солиқ тўловчилар учун фойда солиғининг ноль ставкаси белгиланади, қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини сақлаш учун ишлатиладиган мол-мулк қисми бўйича мол-мулк солиғидан ва томчилатиб суғориш тизими жорий этилган ерлар учун ер солиғидан имтиёзлар сақлаб қолинади.~~

Якка тартибдаги тадбиркор (ЯТТ)лар учун декларация асосида жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғини тұлашни ёки 2020 йилдан бошлаб ўртача 25 фойзгача пасайтириладиган, қаттың белгиланған миқдорда солиқ тұлашни танлаш ҳуқуқи берилди.

Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг янги таҳририда ҳисобварап-фактуралар қоида тариқасида электрон күринишда расмийлаштирилиши белгиланған. 2020 йилнинг бошидан бошлаб товарларни (хизматларни) сотишда хұжалик юритувчи субъектлар ҳисобварап-фактураларни электрон шаклда тақдим этиши ва қабул қилиши шарт. Солиқ тұловчилар электрон ҳисобварап-фактуралар операторини ўз хоҳишлирига күра танлашлари мумкин. Шу билан бирга, электрон ҳисобварап-фактураларнинг алоҳида операторлари 2020 йил бошида ўз хизматларини бепул тақдим этади.

Күп сонли солиқ тұловчиларни электрон ҳисоб операторларига улаш зарурати туфайли, 2020 йил 1 июля қадар солиқ органлари белгиланған тартибни бузганлик учун жавобгарлик чоралари құлланилмайды.

Солиқ маъмуритчилеги масалалари

Солиқ органларининг солиқ тұловчининг солиқ қарзини ундиришни унинг дебиторидан олинадиган суммага қаратиш ҳуқуқи бекор қилинади, ортиқча тұланған ёки ортиқча ундирилған солиқтарни ўз вақтида қайтариш учун жавобгарлик масаласи кучайтирилади.

Солиқ органларига риск-тахлил асосида камерал солиқ текширувлари, сайёр солиқ текширувларини ва солиқ аудитини тайинлаш ҳуқуқини берадиган солиқ назоратини амалга оширишнинг янги тартиби назарда тутилған. Солиқ органлари томонидан солиқ текширувлари фақат Солиқ кодексида назарда тутилған ва уларни ўтказиш тартибини белгилайдиган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинганидан кейин ўтказилиши мумкин.

Хусусан, Солиқ кодекси солиқ текширувларининг қуидаги турларини назарда тутади:

1. Камерал солиқ текшируви (солиқ тұловчининг ҳисоботини солиқ органида үрганиш ва уни божхона органлари, банклар, энергетика корхоналари, кадастр ва бошқаларнинг маълумотлари билан солишириш) натижасида солиқ тұловчи солиқ ҳисоботига тузатишлар киритиши ёки асослантирилған сабабларни күрсатиши керак. Камерал солиқ текширувини ўтказиш учун солиқ органдың (ёки раҳбарыннан) буйруғи бўлиши шарт. Шу билан бирга, камерал солиқ текшируви доирасида солиқ органининг мансабдор шахсига солиқ тұловчидан маълум бир солиқни ҳисоблашнинг тұғрилигини тасдиқлаш учун зарур ҳужжатларни талаб қилиш ҳуқуқи берилади. Камерал солиқ текшируви натижалари бўйича молиявий санкциялар, қўлланилмайди, лекин пеня ҳисобланиши мумкин.

2. Сайёр солиқ текшируви (солиқ тұловчининг айрим кўрсаткичларини жойига чиққан ҳолда үрганиш)нинг мақсади фактларни қайд этишдан иборат. Сайёр солиқ текшируви солиқлар ва ийғимларни ҳисоблаб чиқариш ва тұлаш ҳамда бошқа мажбуриятлар бажарилиши масалаларида маълумот тўплаш учун амалга оширилади. Сайёр солиқ текширув натижалари бўйича солиқлар қўшимча ҳисобланмайди.

3. Солиқ аудити — катта ҳажмдаги оборотларда юқори даражада рискка эга бўлған солиқ тұловчи томонидан солиқ қонунларига риоя этилишини ҳар томонлама үрганишидан иборат. Солиқ аудити солиқларни тұлашдан бўйин товлаш хавфи омилларини таҳлил қилиш асосида танланған солиқ тұловчиларда ўтказилади. Солиқ аудити натижаларига кўра қўшимча солиқлар ҳисобланиши ва молиявий санкциялар қўлланилиши амалга оширилиши мумкин.

2022 йил 1 январгача давлат солиқ хизмати органлари солиқ аудити тайинланғанлиги тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакилни хабардор қилиш тартиби белгилаб берилди.

Солиқ низоларини судгача ҳал этиш тартиби аниқлаштирилған ҳолда солиқ ҳуқуқбузарлиги туридан келиб чиқиб, жавобгарлик чоралари белгиланған. Бунда, солиқ органининг сайёр солиқ текширувлари ва солиқ аудити натижалари бўйича қабул қилған қарорлари устидан суд тартибидан шикоят қилиш фақат юқори турувчи солиқ органига шикоят қилинганидан кейингина мумкин бўлади.

Бундан ташқари, Солиқ кодексида солиқларни тұлашни таъминловчи янги воситалар: коллегиал органлар (комиссиялар)нинг иштирокисиз пуллик асосда солиқларни тұлашни кечиктириш ёки бўлиб-бўлиб тұлаш тартиби, солиқ солишдан бўйин товлашга қарши нормаларни, шу жумладан, “битимларни қайта квалификациялаш”, “сохта битимлар”ни бекор қилиш, фирибгарлик битимлари бўйича чегирмаларни тақдим этмаслик кўзда тутилган.

Янги таҳрирдаги Солиқ кодексида 2020 йилнинг бошидан бошлаб имтиёzlар фақат Солиқ кодекси билан тақдим этилиши, бунда айрим солиқлар бўйича солиқ имтиёzlари, қўшимча қиймат солиғи (КҚС), акциз солиғи солинадиган маҳсулотлар ишлаб чиқарилганда ва (ёки) реализация қилинганда, акциз солиғи ва ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқдан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентиннинг қарорлари билан фақат белгиланган солиқ ставкасини кўпи билан 50 фоизгача камайтирган тарзда ва узоғи билан З йил муддатга берилиши мумкин.

Қўшимча қиймат солиғи бўйича имтиёzlар, шу жумладан товарлар Ўзбекистон Республикасининг худудига олиб кирилишида (импорт) солиқ солишдан бўшаган маблағларни аниқ мақсадларига йўналтириш шарти билан берилиши мумкин эмасли белгиланган.

Гувоҳи бўлганингиздек, тадбиркорлик субъектларига , ишбилармон ва умуман юридик шахсларга ва табиийки, жисмоний шахсларга ҳам қабул қилинган Янги солиқ кодексида бир қатор қўшимча афзалликлар яратилган. Ўз ҳақ-хуқуқини англаш етган, ҳурмат қилган ҳар қандай шахс, солиқ қонунчилигидаги янгиликлардан хабардор бўлиши лозим.

Ж.ШУКУРОВ, Бизнес-омбудсман етакчи инспектори.

2020-01-28 15:07:39